

Datum

2026-02-10

Adress

August Palms Plats 1

Diarienummer

STK-2025-1932

Yttrande**Till**

Utbildningsdepartementet

Remiss Utbildningsdepartementet - Kriminalvårdens skolverksamhet för barn och unga U2025/02404

Sammanfattning

Malmö stad anser att det är av största vikt att barns rätt till utbildning säkerställs och att Kriminalvårdens skolverksamhet regleras. Malmö stad har dock avstyrkt förslagen att barn i åldern 13–14 år ska kunna dömas till fängelsestraff, så som föreslagits i utredningen Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11) och utkastet till lagrådsremiss om Sänkt straffbarhetsålder för allvarliga brott.

Malmö stad efterfrågar en reglering som i högre grad säkrar att utbildningen är fullt ut likvärdig med den ordinarie skolan, med barnets bästa och barnkonventionen som de vägledande principerna. Malmö stad ställer sig utifrån det kritisk till att ambitionsnivån för Kriminalvårdens skolverksamhet föreslås vara något lägre än för ordinarie skola när det kommer till exempelvis krav på lärarnas behörighet, undervisningstid och modersmålsundervisning. Utgångspunkten måste vara att dessa elever, som ofta har omfattande behov av särskilt stöd och stora kunskapsluckor, har rätt till samma utbildning som övriga elever för att ha en reell chans att nå behörighet till gymnasieskolan, få gymnasieexamen och etablera sig på arbetsmarknaden.

Malmö stad vill även betona att bristande kvalitet i Kriminalvårdens utbildning riskerar att leda till ökade kostnader för eleven och kommunen på sikt, i form av förlängd skolgång, behov av omfattande stödinsatser vid återkomst, samt risk för fortsatt utanförskap. Det är därför viktigt att Kriminalvårdens skolverksamhet följs upp och inspekteras tidigt för att säkra barn och ungas rätt till utbildning.

Yttrande

Övergripande synpunkter

Malmö stad kritisk till sänkt straffbarhetsålder

Malmö stad vill inledningsvis återigen lyfta att staden invänder mot tidigare förslag om

sänkt straffbarhetsålder till 14 respektive 13 år. Förslaget saknar stöd i forskning och strider mot barnkonventionen samt FN:s barnrättskommittés rekommendationer.

Det finns en risk att den grova kriminaliteten kryper ner i ålder och att incitamenten att rekrytera allt yngre barn att begå brott ökar. Det finns inte någon forskning som stödjer att hårdare straff minskar kriminaliteten för unga lagöverträdare. Malmö stad anser att fokus i stället bör ligga på förebyggande insatser, stöd och rehabilitering.

Om fängelse som påföljd för unga barn trots detta införs, är det av största vikt att deras rätt till utbildning säkerställs. Med det som bakgrund tillstyrker Malmö stad att Kriminalvårdens skolverksamhet regleras.

Korta svarstider problematiskt när det gäller regleringar som berör utsatta barn

Malmö stad ställer sig kritisk till den korta svarstiden för remissen. Den försvårar en fördjupad analys av förslagens konsekvenser för barnets rättigheter och behov. Detta är nu ett återkommande mönster i lagstiftningsprocessen, och det blir särskilt problematiskt när förslagen rör grundläggande rättigheter för en utsatt grupp barn och unga.

Gällande anpassad skola och barn och unga med funktionsnedsättning

Malmö stad vill särskilt kommentera den anpassade skolan. Barn och ungdomar med funktionsnedsättningar är en särskilt sårbar målgrupp när det gäller att få tillgång till likvärdig och fungerande skolgång. Malmö stad ser visserligen positivt på det uppdrag som Specialpedagogiska skolmyndigheten föreslås få för att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till en likvärdig utbildning och i en trygg miljö. Malmö stad ser samtidigt att Kriminalvården står inför stora utmaningar för att säkerställa att det finns tillräckliga resurser (såsom anpassade lokaler, läromedel och hjälpmedel) samt kunskaper och erfarenhet om de särskilda behov som krävs för att säkerställa en kvalitativ och likvärdig skolgång för personer med funktionsnedsättningar.

7.1 Kort om förutsättningarna för förslagen och bedömningarna

Malmö stad vill understryka att en fullbordad skolgång är en av de starkaste skyddsfaktorerna för att förebygga kriminalitet, missbruk och utanförskap. Det är därför av vikt att skolverksamheten inom Kriminalvården erbjuds i en form som är anpassad efter barnens behov av trygghet, stöd och goda relationer, med förutsättningar som så långt som möjligt motsvarar den ordinarie skolan.

7.2 Utbildningen för barn och unga intagna i kriminalvårdsanstalt ska med nödvändiga avvikelser motsvara den utbildning som ges inom skolväsendet

Varje barn har enligt barnkonventionens artikel 28 rätt till utbildning, och artikel 3 stadgar att barnets bästa alltid ska komma i främsta rummet. Malmö stad anser att

promemorians förslag om generella "nödvändiga avvikelser" riskerar att åsidosätta barnets bästa genom att sänka utbildningskvaliteten för en redan utsatt målgrupp. Att ett barn eller en ungdom döms till fängelse får inte innebära att barnets lagstadgade rätt till en likvärdig utbildning enligt skollagen och barnkonventionen urholkas, och tolkningsföreträdet kring vad som utgör en "nödvändig avvikelse" måste regleras snävt för att garantera barns rättigheter.

Malmö stad anser vidare att unga som påbörjat en gymnasieutbildning före 18 års ålder bör ges rätten att fullfölja denna i samma form även efter myndighetsdagen för att säkra kontinuitet och fullföljd utbildning. Att tvingas övergå till vuxenutbildningens pedagogik under pågående gymnasieutbildning riskerar att få negativa konsekvenser för elevens studieresultat.

7.3.1 Inledande kartläggning och individuell studieplan

Malmö stad anser att övergången mellan Kriminalvården och den kommunala grundskolan eller gymnasieskolan är en kritisk punkt. Malmö stad anser att det bör införas en skyldighet för Kriminalvården att i god tid inför frigivning ta kontakt med hemkommunen. Detta för att kunna planera mottagandet, placera eleven i rätt skolenhet och sätta in tillräckliga stödinsatser. Om förslaget ska vara genomförbart krävs det tillgång till elevens studieplan och dokumentation innan eleven fysiskt är tillbaka i kommunen. Givetvis måste det omvända även gälla, det vill säga att det måste genomföras en fungerande övergång från grundskolan eller gymnasieskolan till undervisningen i Kriminalvårdens regi.

Liknande processer finns i nuläget gällande placerade barns skolgång, exempelvis barn inom Statens institutionsstyrelse (SiS). Erfarenheter från dessa bör tas tillvara i uppbyggnaden av Kriminalvårdens skolverksamhet.

I Malmö stad arbetar grundskolan och gymnasieskolan integrerat med socialtjänst och polis (SSPF). Det är av yttersta vikt att den nya lagstiftningen är synkroniserad med detta arbetssätt och att det inte finns sekretesshinder som försvårar samarbetet kring eleven.

Malmö stad vill uppmärksamma att Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Socialstyrelsen har tagit fram ett stöd för att underlätta samverkan mellan socialtjänst och skola vid skolbyten i samband med placering, i syfte att säkerställa kontinuitet i barns skolgång. Stödet tydliggör roller och ansvar utifrån gällande regelverk. Ansvariga myndigheter bör ges i uppdrag att se över stödet så att det stärker förutsättningarna för samverkan, med beaktande av Kriminalvårdens särskilda villkor.

7.3.3 Ledning och lärare

Malmö stad ställer sig negativ till promemorians förslag om att medge undantag från kravet på legitimerade lärare vid organisatoriska svårigheter. Behöriga lärare är den enskilt viktigaste faktorn för elevers måluppfyllelse och undantag från detta sänker kvaliteten i av utbildningen. Elever med komplex problematik kräver hög didaktisk kompetens och specialpedagogisk insikt. Den aktuella elevgruppen har ofta en fragmenterad skolgång och en del har behov av särskilt stöd på grund av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och psykisk ohälsa. Att tillåta obehöriga lärare är därför inte förenligt med barnets bästa eller kravet på en kvalitativ utbildning, och riskerar att leda till en sämre rätt till god utbildning för barn i Kriminalvårdens ansvar.

7.3.6 Hur utbildningen för skolpliktiga elever ska utformas

Malmö stad ställer sig kritisk till att modersmålsundervisning (utöver nationella minoritetsspråk), inte föreslås vara obligatoriskt. I Malmö stad har en betydande andel av eleverna ett annat modersmål än svenska. Modersmålsundervisning är en viktig faktor för språkutveckling och identitet, vilket i sin tur gynnar kunskapsutvecklingen i alla ämnen. Malmö stad anser att det är viktigt att rätten till modersmålsundervisning bibehålls och att detta kan lösas genom exempelvis fjärrundervisning om lokal kompetens saknas inom Kriminalvården.

7.3.7. Hur utbildning som motsvarar gymnasieskolan ska erbjudas och utformas

Introduktionsprogram

Malmö stad anser att samtliga introduktionsprogram bör erbjudas för att säkerställa att varje elev ges bästa möjliga förutsättningar att uppnå behörighet till nationellt program eller anställningsbarhet.

Skolbibliotek

Malmö stad vill betona att utbildningen inom skolväsendet enligt skollagen ska vara likvärdig och vila på vetenskaplig grund. Att barn och unga i Kriminalvårdens regi ges en sämre tillgång till kunskap och informationssökning än sina jämnåriga utanför anstalt är inte förenligt med kravet på en likvärdig utbildning. För en målgrupp som ofta har en fragmenterad skolgång och omfattande behov av stimulans och stöd är tillgången till ett brett och varierat utbud av information och litteratur av yttersta vikt.

Malmö stad anser att barnets bästa enligt artikel 3 riskerar att åsidosättas om säkerhetsaspekter tillåts vara styrande för skolbibliotekets innehåll, vilket i värsta fall riskerar leda till att skolbibliotek kan reduceras till en bokvagn med begränsat innehåll. Malmö stad ställer sig därför negativ till promemorians förslag att begränsa definitionen av skolbibliotek för barn och unga i kriminalvårdsanstalt till att enbart omfatta ”analoga medier” samt att medge begränsningar i litteraturens omfattning.

Malmö stad understryker att regleringen i förordningen bör säkerställa elevernas rätt till ett skolbibliotek som i så stor utsträckning som möjligt motsvarar de krav som ställs inom den ordinarie skolan, även vad gäller tillgången till digitala resurser under kontrollerade former.

Modersmål

Malmö stad anser att det, även för gymnasieskolans del, är viktigt att rätten till modersmålsundervisning bibehålls och att detta kan lösas genom exempelvis fjärrundervisning om lokal kompetens saknas inom Kriminalvården. I Malmö stad har en betydande andel av eleverna ett annat modersmål än svenska.

Modersmålsundervisning är en viktig faktor för språkutveckling och identitet, vilket i sin tur gynnar kunskapsutvecklingen i alla ämnen. För barn med annat modersmål än svenska är modersmålsundervisningen ofta en förutsättning för att de ska kunna tillgodogöra sig kunskaper i andra ämnen och nå utbildningens mål.

Läroplan, program mål, ämnesplaner och poängplaner

Malmö stad ser risker med förslaget om att Kriminalvården får besluta om nödvändiga avvikelser från läroplanen, program målen, ämnesplanerna och poängplanerna som följer av att utbildningen anordnas vid en kriminalvårdsanstalt. Detta tolkningsföreträde kan leda till att anstaltsstrukturen och bemanningen prioriteras högre än elevens behov av utbildning, vilket riskerar att sänka utbildningskvaliteten för eleven.

7.3.8 Hur utbildning som motsvarar anpassade gymnasieskolan ska erbjudas och utformas

Malmö stad noterar att promemorian innehåller anmärkningsvärt lite resonemang kring hur elever inom anpassad gymnasieskola ska tas om hand. Det är av avgörande betydelse att även denna elevgrupp garanteras en fullgod och likvärdig skolgång med adekvat specialpedagogiskt stöd, vilket krävs enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

7.3.9 En elev ska ges möjlighet att fullfölja påbörjad utbildning enligt den individuella studieplanen

Malmö stad anser att Kriminalvårdens skolverksamhet bör utformas på sådant vis att den möjliggör att påbörjad gymnasial utbildning kan fullföljas, då de flesta elever hinner fylla 18 år innan avslutad gymnasieexamen. Malmö stad ställer sig därmed kritisk till förslaget om att eleven, som efter myndighetsdagen flyttas till vuxenavdelningen, i stället kan behöva erbjudas annan utbildning som motsvarar vuxenutbildning.

7.3.11 Garanterad undervisningstid och fördelning av undervisningstiden

Malmö stad avstyrker förslaget om vilken undervisningstid som ska gälla. Den föreslagna nivån på i genomsnitt 23 timmar per vecka är lägre än grundskolans undervisningstid på högstadiet på cirka 24,5 – 25 timmar i veckan.

Målgruppen består ofta av elever med omfattande behov av särskilt stöd och stora kunskapsluckor. Att lagstifta om en lägre undervisningstid än grundskolans garanterade tid, motverkar det kompensatoriska uppdraget. Malmö stad anser att utgångspunkten måste vara att dessa elever har rätt till minst samma undervisningstid som övriga elever för att ha en reell chans att nå behörighet till gymnasieskolan.

7.5 Utbildning för intagna i häkte

Malmö stad ställer sig positiv till att skolverksamhet i häkte nu föreslås regleras tydligare i skollagen. Det är dock av vikt att utbildningen i häkte påbörjas omedelbart för att bryta isolering och att det finns tydliga former för överlämning mellan barnets ordinarie skola och Kriminalvården. Skolan måste göras till en regelbunden och meningsfull aktivitet som främjar barnets välmående under den påfrestning som en häktning innebär. Malmö stad instämmer i utredningens bedömning om att formerna för detta behöver utredas vidare. Detta blir särskilt viktigt i det fall straffbarhetsåldern sänks.

7.6 Entreprenad och överlåtelse av medicinska insatser

Malmö stad vill tydliggöra att det inte kan förutsättas att kommunen har kapacitet att sälja tjänster kopplat till elevhälsa till staten. Ett sådant åtagande måste bygga på frivillighet och full kostnadstäckning, utan att undanträngningseffekter uppstår för kommunens egna elever.

7.10 Uppföljning och utvärdering samt 9.16 Beskrivning av hur och när konsekvenserna av förslagen kan utvärderas

Malmö stad anser att inspektion av Kriminalvårdens skolverksamhet bör ske omgående vid start och inte först efter tre år, för att säkerställa att barnets rätt till utbildning efterlevs fullt ut från dag ett. Detta har även en koppling till förslagen gällande ikraftträdande- och övergångsbestämmelser (se nr.8 nedan).

8. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Malmö stad anser att det är problematiskt att det föreslagna regelverket föreslås börja gälla först *efter* att Kriminalvården tagit över ansvaret för frihetsberövande av 15–17-åringar, och även för 14 eller 13-åringar om förslagen om sänkt straffbarhetsålder blir verklighet. Utredningen medger också (under bland annat 9.16) ”att det kommer ta tid för Kriminalvården att bygga upp en väl fungerande skolverksamhet”. Malmö stad menar att de barn som vistas i Kriminalvårdens verksamhet under denna period kan gå minste om sin rätt till utbildning. Detta är allvarligt utifrån barnets perspektiv, men

också utifrån vad det innebär för ordinarie skola att kompensera för det barnet gått miste om.

9.6 Konsekvenser för barn och elever

Malmö stad har genomgående i sitt yttrande bedömt konsekvenserna för barn och unga, vilket kommenteras kopplat till respektive förslag.

9.7 Konsekvenser för kommuner och regioner

Malmö stad bedömer att förslagen inte kommer att medföra direkta kostnadsökningar för Malmö stad under den tid eleven är placerad hos Kriminalvården, förutsatt att staten tar fullt kostnadsansvar. Malmö stad vill dock betona att bristande kvalitet i Kriminalvårdens utbildning riskerar att leda till ökade kostnader för eleven och kommunen, i form av att eleven behöver förlängd skolgång, har behov av omfattande stödinsatser efter frigivande, samt riskerar fortsatt utanförskap.

Malmö stad instämmer i bedömningen att förslagen inte innebär några nya åtaganden eller skyldigheter för socialtjänsten. I lagrådsremissen "Frihetsberövande påföljder för barn och unga" föreslås att socialnämnden i den kommun som ansvarar för ett barn under 18 år ska utse en särskild handläggare. Ordningen med att utse en särskild handläggare finns redan idag när barn döms till påföljden sluten ungdomsvård och innebär därmed ingen ytterligare skyldighet för socialtjänsten.

Ordförande

Katrin Stjernfeldt Jammeh

Sekreterare

Nicklas Löfström

Helene Nanne (M) reserverat sig mot beslutet till förmån för eget yrkande